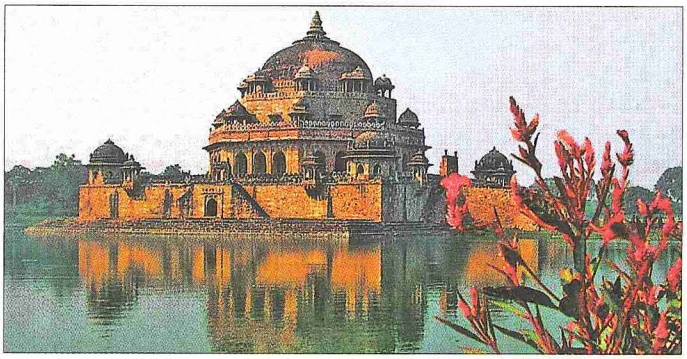

Sûrî Hükümdarı Şîr Şah'ın Sasaram'daki türbesi

metinde çalışıyordu. Ferîdüddin önce İbrâhim Han Servânî'nin, onun 926'da (1520) ölümü üzerine İbrâhim Han Lûdî'nin hizmetine girdi. 932'de (1526) Şîr Han, 941'de (1535) Şîr Şah unvanını aldı. Bengal'deki istikrarsızlıktan yararlanarak Bengal Sultanı Mahmud'u mağlûp etti ve bölgeyi ele geçirip haraca bağladı. Bâbürlü Hükümdarı Hümâyun, Şîr Şah Sûr'a karşı harekete geçerek onun hâkimiyetindeki toprakları işgal ettiyse de 946 (1539) ve 947 (1540) yıllarında yapılan savaşlarda yenilerek İran'a Safevîler'e sığındı. Şîr Şah, topraklarını hızla genişletip Mâlvâ, Raisen, Mültan, Sind ve Pencap'ın bir kısmına hâkim oldu. Bihâr'daki Patna şehrini merkez yapan Şîr Şah, Bengal dahil Kuzey Hindistan'ın yeni hâkimi oldu ve hânedanını tesis etti (947/1540). Şîr Şah beş yıl süren hükümdarlığı boyunca topraklarını genişletmeye çalıştı (bk. ŞÎR ŞAH).

Şîr Şah'ın Kālincâr kuşatması sırasında ölümünün ardından küçük oğlu Celâl Han ağabeyi Âdil Han'ı Agra yakınlarında mağlûp ederek İslâm Şah (Selim Şah) unvanıyla tahta geçti (952/1545). İslâm Şah çok zeki ve cesur bir hükümdardı. Ancak Afgan kabileleri arasında birliği sağlayamadı ve dokuz yıl hüküm sürdükten sonra öldü (961/1554). Yerine geçen on iki yaşındaki oğlu Fîrûz Şah kumandanlarından Mübâriz Han tarafından öldürüldü. İktidarı ele geçiren Mübâriz Han, Muhammed Âdil Şah unvanıyla tahta çıktı (961/1554). Ancak o da otoriteyi sağlamakta zorlandı, ülke malî ve idarî açıdan büyük buhranlarla karşılaştı. Bunun üzerine İbrâhim Han, Ahmed Han ve Muhammed Han gibi hânedan mensupları tahtı ele geçirmek için seferber oldular. Sonunda İbrâhim Han, Delhi'de hâkimiyet kurup iktidarı Sûrîler'in önde gelen kumandanlarından Hindu asıllı bir mühtedi olan İskender Han'a (Hemu) teslim etti. İskender Han, Bâbürlüler'le yapılan ikinci Panipat savaşında öldürüldü. Bunu fırsat bilen Bâbürlü Hükümdarı Hümâyun Lahor'u işgal etti ve Sirhind'de Afganlar'ı yenip Delhi'ye girdi (4 Ramazan 962 / 23 Temmuz 1555). Böylece Sûrîler'in Delhi'deki hâkimiyeti sona erdi; ancak hânedanın Bengal'deki egemenliği 971 (1564) yılına kadar devam etti. Bengal'de Şîr Şah'tan sonra Hızır Han, Muhammed Han, Hızır Han Bahadır ve Giyâseddin Celâl Şah hüküm sürdüler. Sûrîler, Hindistan İslâm mimarisine kalıcı eserler bırakarak katkıda bulunmuşlardır. Bunlar arasında Bihâr'ın Sasaram şehrindeki türbelerle (Şîr Şah Sûr, babası Hasan Sûr ve mimar Alâvel [Alîval] Han'ın türbesi) Şîr Şah tarafından tesis edilen Delhi'nin Şîrgarh şehri, Purânâ Kal'a, Îsâ Han Niyâzî Türbesi (1545-1547) ve Rohtasgarh'ta kale içindeki Cami Mescid (1543) sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ferishta, *History of the Rise of the Mahomedan Power in India till the Year A.D. 1612* (trc. J. Briggs), Lahore 2004, s. 308-328; Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, Ankara 1947, II, 34-38, 41, 53-57; R. Nath, *History of the Sultanate Architecture*, New Delhi 1978, s. 91-93; Iktidar Husain Siddiqui, *Sher Shah Sur and his Dynasty*, Jaipur 1995; a.mlf., "Despotism of the Sūrs (1540 A.D.-1555 A.D.)", *Studies in Islam*, II/3, New Delhi 1965, s. 153-187; a.mlf., "Shīr Shāh Sūr", *EI²* (İng.), IX, 448; *The Architecture of the Indian Sultanates* (ed. A. N. Lambah – A. Patel), Mumbai 2006, bk. İndeks; C. Talbot - C. B. Asher, *India before Europe*, Cambridge 2006, s. 119-128, 131, 149, 169; Hameed ud-Din, "Historians of Afghan Rule in India", *JAOS*, LXXXII/1 (1962), s. 44-51; C. E. Bosworth, "Sūrs", *EI²* (İng.), IX, 894.

AZMİ ÖZCAN

SURİNAM

Amerika kıtasında en fazla müslüman nüfus oranına sahip ülke.

I. FİZİKÎ ve BEŞERÎ COĞRAFYA
II. TARİH
III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Kuzeyden Atlas Okyanusu, güneyden Brezilya, batıdan Guyana ve doğudan Fransız Guyanası ile çevrili olan ülkenin resmî adı Surinam Cumhuriyeti (Repupliek Suriname; eski adı Hollanda Guyanası), resmî dili Felemenkçe, yüzölçümü 163.270 km², nüfusu 492.829 (2004), başşehri Paramaribo'dur (242.946); nüfusu 100.000'i aşan başka şehri yoktur.

I. FİZİKÎ ve BEŞERÎ COĞRAFYA

Yüzey şekillerinde dirençli billûrlu kayaçlar geniş yer kaplar. Ülke kuzeyden güneye doğru üç farklı coğrafî bölgeye ayrılır. Atlas Okyanusu kıyılarında içinde kumullar, bataklıklar ve haliçlerin bulunduğu düzlükler, onun güneyinde tedrîcen yükselen bir plato, orta ve güneyde ise tepelik alanlarla yükseltisi yer yer 1000 metreyi aşan dağlık kesim (Juliana tepesi 1230 m.) yer alır. İklim sıcak ve nemlidir. Yıllık ortalama yağış miktarı kuzey kıyılarında 2000 mm., güneyde 3000 milimetreyi bulur. En fazla yağış nisan-ağustos ve kasım-şubat dönemlerinde düşer. Yıllık ortalama sıcaklık 27 °C'dir. Kıyılar mangrov ormanları, plato savanlar ve kısa boylu ağaçlar, orta ve güney bölgeleri ise tropikal ormanlarla kaplıdır. Flora ve fauna zenginliği son yıllarda tahribata uğramış ve ülke yüzölçümünün yaklaşık % 12'si millî park ilân edilerek koruma altına alınmıştır. Courantyne ve Maroni'nin teşkil ettiği akarsuların debileriyle akış hızlarının yüksek olması ve üzerlerinde çok sayıda çağlayan bulunması sebebiyle ülkenin hidroelektrik potansiyeli yüksektir. Surinam ırmağı üzerine 1964'te boksit sanayiine enerji sağlamak amacıyla yapılan Blommestein Barajı'nın gölü (1560 km²) önemli bir tatlı su rezervuarıdır.

Surinam

Resmî adı	:	Surinam Cumhuriyeti (Repupliek Suriname)
Başşehri	:	Paramaribo
Yüzölçümü	:	163.270 km²
Nüfusu	:	492.829 (2004)
Resmî dili	:	Felemenkçe
Para birimi	:	Surinamese dolar (SRD) 1 SRD = 100 cent

Surinam Güney Amerika'da en fazla göç veren ülkelerden biridir ve göç edilen ülkelerin ilk sırasında tarihî, kültürel ve ekonomik sebeplerden dolayı Hollanda bulunur. Azlığına rağmen nüfus çok çeşitli etnik ve dinî topluluklardan meydana gelmektedir. Başlıca etnik gruplar Hintliler (% 27), Kreoller (% 18), Cavalılar (% 15), Marunlar (% 15), Melezler (% 13), yerli Kızılderililer (% 4), Çinliler (% 2) ve beyazlardır (% 1). Siyah derili Kreoller ile kıyıdaki plantasyonlardan kaçarak ormanlara sığınan Marunlar eski Afrikalı kölelerin torunlarıdır. Marunlar'la Kızılderililer iç kesimdeki yağmur ormanlarında daha çok avcılık ve toplayıcılık yaparak geçinirler. Hintliler'le Cavalılar tarım ve diğer sektörlerde çalışır, Çinliler ticaretle uğraşırlar; beyazlar ise zengin sınıfı oluşturmaktadır. Nüfusun dinî yapısı Hindu (% 27,4), Protestan (% 25,2), Katolik (% 22,8), müslüman (% 19,6) ve animistlerden (% 5) oluşur. Afrika kökenlilerin çoğunluğu hıristiyandır. İslâm dini Endonezya ve Hindistan'dan gelen göçmenler arasında yaygındır. Surinam, Amerika kıtasının müslüman nüfus oranı en yüksek ülkesidir ve bundan dolayı 1997'den beri İslâm Konferansı Teşkilâtı'na üyedir. Felemenkçe, İngilizce ve yerel dilleri konuşan nüfusun çoğunluğu (% 77) kıyı kesiminde ve şehirlerde toplanmıştır. Zengin doğal kaynaklara rağmen gelir dağılımının dengesizliği yüzünden halkın yarıdan fazlası fakirdir.

Yüzölçümünün sadece % 1'i tarıma elverişlidir. Ekilen sahaların tamamına yakını kıyı ovalarında ve akarsu kenarlarındadır. Başlıca tarım ürünleri pirinç, muz, şeker kamışı ve tropikal meyvelerdir. Sığır yetiştiriciliği, kümes hayvancılığı, balıkçılık ve özellikle karides avcılığı ekonomik bakımdan kıymet taşır. Orman ürünleri ve hidroelektrik enerji başlıca doğal kaynaklar arasındadır. En önemli yer altı zenginlikleri büyük rezervli boksitle son yıllarda denizin sığ ve geniş şelf sahasında (kıta sahanlığı) keşfedilen petroldür; altın, bakır, platin, demir, kaolin ve nikel diğer zenginliklerdir. Ülke gelirinin büyük kısmı, kuzeydoğudaki Paranam bölgesinde işlenerek alüminyuma dönüştürülen veya ham madde olarak ihraç edilen boksitten sağlanır. Ulaşım kıyı bölgesinde gelişmiştir. Başşehir Paramaribo en önemli liman şehridir. Başlıca ihraç ürünleri alüminyum, ham petrol, kereste, karides, balık, pirinç ve muzdur. Surinam ve Guyana arasında deniz sınırı anlaşmazlığı vardır ve bölgede zengin petrol yataklarının bulunması sorunun çözümünü güçleştirmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Selami Gözenç, *Orta ve Güney Amerika Ülkeler Coğrafyası*, İstanbul 1993, s. 293-294; *Geography and Development: A World Regional Approach* (ed. J. S. Fisher), New Jersey 1995, s. 436; Ergin Gümüş, *Ülkeler Coğrafyası*, İstanbul 2004, s. 213-214; H. J. de Blij – P. O. Muller, *Geography: Realms, Regions, and Concepts*, New York 2006, s. 244; *Encyclopedie van Suriname* (ed. C. F. A. Bruijning – J. Voorhoeve), Amsterdam 1977, s. 73-74; "Surinam", *Gelişim Büyük Coğrafya Ansiklopedisi*, İstanbul 1981, V, 1303-1306; www.statistics-suriname.org (12 Ağustos 2008).

HALİL KURT

II. TARİH

Surinam'ın bilinen ilk sakinleri Kızılderililer'dir. Surinam sahilleri 1499'da İspanyol denizcisi Alonso de Ojeda tarafından keşfedildi; ancak İspanyollar'ın burayı ele geçirmesi yaklaşık bir asır sonra gerçekleşti (1593) ve hâkimiyetleri fazla uzun sürmedi. 1616'dan itibaren bölgede Hollanda, 1651'den sonra da İngiltere yerleşim merkezleri kurmaya başladı. Bu iki devlet arasında bölgeyi ele geçirmek ve sömürgeleştirmek için çıkan savaş sonunda İngiltere, Breda Antlaşması'yla (1667) New Amsterdam'a (New York) karşılık Surinam'daki haklarını Hollanda'ya bıraktı. 1680'lerde kurulan şeker kamışı ve kahve plantasyonlarında çalıştırılmak üzere Afrika'dan XIX. yüzyıla kadar sayısı 250.000'i bulan köleler, 1863'te kölelik kaldırılınca aynı iş için bu defa Hindistan ve Cava'dan çalışmak zorunda bırakılmış yerli işçiler getirildi; bu işçiler zamanla çalıştıkları topraklara yerleştiler. 1922'de Surinam'ın statüsü değiştirilerek bir sömürge iken Hollanda Krallığı'na doğrudan bağlı bir deniz aşırı eyalet haline getirildi. 1954'te Hollanda Guyanası denilen bu eyalete iç işlerinde bağımsızlık, 25 Ekim 1975'te tam bağımsızlık tanındı ve parlamenter bir cumhuriyet kuruldu. Şubat 1980'de askerî bir darbeyle hükümet devrildi, anayasa askıya alındı. 1982 yılında askerî otoriteler önde gelen on beş muhalefet liderini tutuklatıp öldürtünce Hollanda ve Amerika Birleşik Devletleri, sivil bir hükümet kuruluncaya kadar yapmakta oldukları yardımı kestiklerini ilân ettiler. Kasım 1987'de yapılan seçimlerle askerî yönetime son verildi ve aynı günlerde hazırlanan yeni bir anayasa referandumla kabul edildi. 1990 yılı sonlarında ordu yeni bir darbeyle yönetime el koyduysa da dış baskılar yüzünden Mayıs 1991'de genel seçimlere gitmek zorunda kaldı. Hiçbir parti gerekli çoğunluğu sağlayamadığından bir koalisyon hükümeti kuruldu ve Birleşik Halk Meclisi, Ronald Venetiaan'ı başkanlığa seçti. Ardından yapılan seçimlerle de ülke hep koalisyon hükümetleri tarafından yönetildi. 1996 seçiminde muhalif liderlerden Jules Wijdenbosch başkanlığa seçildiyse de 2000 seçimlerinde Ronald Venetiaan tekrar başkanlık koltuğuna oturdu ve 2005 seçimlerinde de seçilmeyi başardı.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Surinam'da kölelik diğer Hollanda kolonilerinde olduğu gibi ancak 1863 yılında kaldırıldı ve bu tarihe kadar müslüman köleler birçok defa ayaklandı. Bu ayaklanmaların en başarılı olanları Senegal doğumlu Arabî ve Zemzem isimli kölelerin önderliğinde gerçekleşenlerdir. Zemzem 1761'de Hollandalılar'ı kendileriyle barış imzalamaya mecbur bıraktı. Bu başarısıyla ele geçirdiği bölge hâlâ onun soyundan gelen kişiler tarafından yönetilmektedir. Köleliğin kaldırılmasından sonra Hollandalılar şeker kamışı plantasyonlarında zorunlu işçi çalıştırmaya başladılar. Bunun için Surinam'a 1873'ten 1916'ya kadar çoğu Endonezya'dan olmak üzere diğer sömürgelerinden yaklaşık 34.000 işçi getirdiler. Bunların 6000'i müslümandı ve kendilerine çok sert davranılıyordu. Kötü hayat şartları zorunlu çalışmanın kaldırıldığı 1922 yılından sonra artarak devam etti. Bu müslümanlar, 1927'den itibaren Hollanda tebaası ve 1954'ten beri özgür bir ülkenin vatandaşı olarak rahata kavuştular. Bugün söz konusu müslümanların torunları her iş dalında temsil edilmekte ve tarım ekonomisinde toprak sahibi ve hayvan yetiştiricisi, ticaret, endüstri ve taşımacılık sektörlerinde iş veren, ayrıca ülkenin idarî ve siyasî yönetiminde yetkili kişi sıfatıyla en iyi pozisyonlarda görülebilmektedir. Eski köle ve işçilerden oluşan müslüman toplumunun bu derece hızla yükselmesini ül-